

MISAD KATALIN

Comenius Egyetem BTK, Pozsony

A TÖBBSÉGI HELYESÍRÁS HATÁSA A SZLOVÁKIAI MAGYAR ÍRÁSGYAKORLATRA¹

Bármely nyelv kisebbségi nyelvként való használata természetes módon vonja maga után a nyelvhasználat speciális, az anyaországtól eltérő módosulásait, hiszen a különböző államokhoz való tartozás nemcsak egy vagy több nyelvvel való szoros kapcsolatot jelent, hanem az anyaországtól eltérő kultúrákhoz, intézményrendszerekhez, szokásokhoz való kapcsolódást is. A többségi nyelv hatása elsősorban a kisebbségi magyar beszélőközösségek mindennapi beszélt nyelvi megnyilatkozásaiban figyelhető meg, de az államnyelvből való nagyszámú fordítás révén az írott nyelvben is gyakoriak a különféle kontaktusjelenségek.

A helyesírás vonatkozásában egyelőre nem nevezhető nagymérvűnek a többségi nyelv befolyása, de a határon túli kisebbségi magyar nyelvű kiadványok ilyen jellegű vizsgálatai azt bizonyítják, hogy ez a terület sem mentes az államnyelvi hatásoktól. Így van ez annak ellenére, hogy az akadémiai helyesírási szabályzatot az utódállamokban élő magyarok is központi jelentőségűnek, presztízsértékűnek tekintik: a kisebbségi magyar tannyelvű iskolák, a magyar nyelvű kiadványokat megjelentető könyv- és lapkiadók, valamint egyéb magyar vonatkozású intézmények saját bevallásuk szerint egyaránt a magyar helyesírás társadalmilag érvényes szabályait, irányelveit követik. Ráadásul a tanulmányaikat kisebbségi magyar iskolákban folytató tanulók a többségi nemzet nyelvét csak második nyelvként tanulják, így annak helyesírási rendszerét – a kommunikációs, grammatikai és irodalmi ismeretek elsajátítását előtérbe helyező oktatási programok követelményrendszeréhez igazodva – csak alap-, esetleg középszinten sajátítják el. Felmérések bizonyítják, hogy többségi nyelvű szépirodalmat, ismeretterjesztő könyveket és sajtótermékeket a kisebbségi magyar diákok ritkán olvasnak, s ha a középiskola befejezése után nem értelmiségi pályát választanak, nem lesz nélkülözhetetlen szükségük az államnyelv helyesírási rendszerének ismeretére, szabályainak alkalmazására. A fentiek alapján nyilvánvaló tehát, hogy a kisebbségi beszélők zöménél általában nem alakul ki a többségi nyelv helyesírásának biztos tudása, ezért kevés a valószínűsége annak, hogy anyanyelvi ortográfiai készségüket jelentősen befolyásolhatná a többségi helyesírási rendszer sajátosságai. A dolgozat további részében bemutatásra kerülő példanyag mégis arról tanúskodik, hogy – főként a helynevek, az intézménynevek és a rövidítések írását,

¹ A témával kapcsolatos kutatások az 1/0272/17. számú *Preklad, kultúra, hybridita a polylingvizmus v kontexte maďarskej literárnej vedy a lingvistiky* című VEGA-projekt és a Fórum Kisebbségkutató Intézet keretében működő Gramma Nyelvi Iroda kutatási terve alapján folytak a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén (Comenius University, Faculty of Arts, Department of Hungarian Language and Literature, Bratislava).

valamint az írásjelhasználatot illetően – meglehetősen intenzív a többségi helyesírás jellemző jegyeinek a szlovákiai magyar írásgyakorlatba való „átszüremkedése”. Az alábbi fejezetekben azokból a szlovákiai magyar helyesírási sajátosságokból mutatunk be néhányat, amelyekben egyértelműen nyomon követhető a többségi nyelv hatása.

1. Helyesírási interferencia a szlovákiai települések és domborzati nevek magyar megnevezésének írásában

Az 1989-es változások után Szlovákiában hosszú politikai csatározások kezdődtek a magyarlakta települések kisebbségi nevének hivatalos elismertetéséért. Mivel a követelések elfogadása az ország Európa Tanácsba való felvételének egyik alapfeltétele volt, 1994-ben megszületett az ún. táblatörvény², melynek értelmében a település kezdetét és végét jelző közúti táblákon kisebbségi nyelven is feltüntetik azoknak a falvaknak és városoknak a nevét, ahol az adott kisebbséghez tartozó lakosság számaránya eléri a 20%-ot. Az érintett helységek hivatalos kisebbségi megnevezését a törvény mellékleteként jegyzett településnév-jegyzék tartalmazza. Ebben a közigazgatásilag egyesített községek magyar nevének írásmódja ahhoz a szlovák helyesírási szabályszerűséghez igazodik, mely szerint az ilyen névformákban kötőjellel kapcsoljuk egymáshoz az összevont helységek nevét, pl.: *Dvorníky-Včeláre* → *Szádudvarnok-Méhész*, *Perín-Chym* → *Perény-Hím*. A szlovákiai magyar nyelvi tervezés területén tevékenykedő szakemberek javaslatai szerint a szóban forgó helységnevek kisebbségi nyelvű megnevezésének írásmódját egyértelműen a magyar helyesírás szabályaihoz kell igazítani. A szlovákiai települések kisebbségi nevének többféle szempontból is szükséges újstandardizálása esetén *Perín-Chym* vonatkozásában nem okozna gondot az egybeírás (l. *Perény + Hím* → *Perényhím*), *Dvorníky-Včeláre*t illetően pedig olyan nevet kellene bevezetni, amely igazodik a magyar helységnévkötés hagyományaihoz, községtörténeti szempontból is elfogadható, írásmódja pedig a magyar helyesírás szabályait követi (mint pl. a *Méhészudvarnok* névforma).

A helyesírási interferencia egyéb helynevekben, főként a domborzati nevek magyar megfelelőjének írásában is megfigyelhető. Ezek a nevek csakis államnyelven jelenhetnek meg a hivatalos szlovákiai térképeken, amelyeken a geomorfológiai szempontból összetartozó tájak Szlovákia területére eső részei gyakran önálló, a magyarországitól vagy más országtól eltérő nevet viselnek. Ennek következtében a szlovákiai magyar térképészeti kiadványok, a magyar nyelvű sajtó, a magyar tannyelvű iskolák számára készült földrajztankönyvek és egyéb kiadványok – gyakran különböző törvényi rendelkezések kényszerének engedve – a domborzati neveknek többnyire nem a hagyományos magyar, hanem az államnyelvi

2 Hivatalos neve: Zákon č. 191/1994 Národnej rady Slovenskej republiky o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín. (Magyarul: A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 1994. évi 191. számú törvénye a települések nemzetiségi kisebbségi nyelven történő megjelöléséről.)

megnevezés alapján keletkezett magyar ekvivalenseit tüntetik fel. A Kisalföld északi részét például a szlovák térképek *Podunajská nížina*ként jelölik, melynek a szlovákiai magyar írásgyakorlatban két különböző, s mindkettőn belül eltérő írásmódú megfeleltetése adatolható, mégpedig: *Dunamenti-síkság / Dunamenti-alföld, Duna menti síkság / Duna menti alföld, Dunamenti síkság / Dunamenti alföld*.³ Írásformáját illetően a *Dunamenti-síkság / Dunamenti-alföld* névvariáns a többszörös összetételek írásának azon szabályszerűségéhez igazodik, mely szerint ha egy különírt szókapcsolat olyan utótagot kap, amely az egész kapcsolathoz járul, az egyébként különírandó részt az új alakulatban egybeírjuk, és ehhez az utótagot szótagszámtól függetlenül kötőjellel kapcsoljuk. A *Duna menti* szerkezet azonban – lévén az egyik tagja tulajdonnév, a másik köznévi – még ideiglenes összetételként sem kapcsolható egybe, különírt formájához pedig nem járulhat kötőjellel a köznévi utótag. A standardnak számító *Duna menti síkság / Duna menti alföld* írásváltozat a fenti szabálypontnak azt a kitételét követi, miszerint a szabály nem vonatkozik azokra a névtípusokra, amelyekben a két különírt elemből álló földrajzi név újabb, köznévi taggal bővül, ilyenkor ugyanis az új elem kötőjel nélkül kapcsolódik az alapul szolgáló névrészhez. A *Dunamenti síkság / Dunamenti alföld* írásforma azonban nagy valószínűséggel a térfelszíni alakulat szlovák megnevezésének írásmódját másolja, melyben a földrajzi név első, előjárósóból és melléknévből keletkezett nagy kezdőbetűs tagjához (*Podunajská*) kötőjel nélkül, tőle különírva kapcsolódik a kis kezdőbetűs köznévi tag (*nížina*). A helyesírási interferenciát feltételező vélekedésünket alátámasztja az a tény, hogy az anyaggyűjtés során – két kivételtől eltekintve – mindig kétnyelvű szövegek környezetben (pl. szlovák–magyar földrajzinév-jegyzékben) fordult elő a *Dunamenti síkság / Dunamenti alföld* írásváltozat, miközben a magyar megnevezést minden esetben a szlovák földrajzi név kisebbségi nyelvű ekvivalenseként tüntették fel.

2. Az intézménynevek írásának sajátosságai a szlovákiai magyar írásgyakorlatban

Az anyaországi és a határon túli magyar írásgyakorlat egyaránt arról tanúskodik, hogy anyanyelvi beszélőknek is gyakran okoz gondot a különböző típusú intézménynevek (lásd: teljes és cégszerű intézménynevek, illetve mellettük vagy helyettük használt egyéb névformák; intézmények alárendelt egységeinek neve, illetve ezek átmeneti típusai; intézménynévszerű megnevezések) egymástól való megkülönböztetése, és a rájuk vonatkozó helyesírási szabályok adekvát alkalmazása. De ez csak az egyik lehetséges oka az intézménynevek írásában tapasztalt bizonytalanságának, a másik feltehetőleg az 1989-es év politikai-társadalmi változásaiban keresendő. Ez utóbbi következményeképpen mind Magyarországon, mind az utódállamokban rövid időn belül átalakult az egyes országok intézményrendszere, ami új névtípusok megjelenését vonta maga után. Mivel az akkor

3 A *Podunajská nížina* két, köznévi tag tekintetében eltérő magyar megfeleltetésének kialakulását az okozta, hogy a szlovák *nížina* földrajzi köznévi *síkságnak* és *alföldnek* egyaránt fordítható.

érvényben lévő helyesírási szabályozás értelemszerűen csak az 1984 előtti intézménytípusokra vonatkozott, az elmúlt negyedszázadban egyre dinamikusabban terjedtek az ingadozó, illetve vegyes írásmódú intézménynevek. Ez a jelenség napjainkban is nyomon követhető az anyaországi és a határon túli magyar írásgyakorlatban.

Kisebbségi helyzetben azonban egy további fontos tényező befolyásolja az intézménynevek írásmódját: az utódállamok közigazgatásához, oktatásügyéhez és egyéb színtereihez kapcsolódó intézmények nevének magyarra fordításakor felmerülő helyesírási problémák. Az összegyűjtött példaanyag alapján a legnagyobb mértékű ingadozás azon szlovák intézménynevek magyar megfelelőinek írásában mutatkozik, amelyek az intézmény telephelyének nevét is tartalmazzák. A szlovákiai magyar írásgyakorlatra jellemző helyesírási anomáliákat az iskolaneveken szemléltetjük. A különböző szintű és típusú szlovák oktatási intézmények nevében állandó tagként szerepel a telephely neve, amely nominativusi vagy locativusi esetben áll az alakulat végén, pl.: *Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským, Horná Potôň; Obchodná akadémia, Veľký Meder*; illetve: *Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským vo Veľkom Blahove, Stredná odborná škola technická v Komárne*. A magyar megfelelőkben a szlovák minta szinte előrevetíti a helységnevi elem elhelyezkedését. Amennyiben a többségi nyelv alanyesetben tünteti fel az intézmény működésének helyét, a magyar névváltozat is alanyesetben közli: helyesírásunk vonatkozó szabálypontját követve a név egyes alkotóelemeit nagybetűvel jelöli, a telephely nevét pedig vesszővel különíti el az intézménynév többi részétől, pl.: *Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola⁴, Felsőpatony; Kereskedelmi Akadémia, Nagymegyer*. Ha azonban a szlovák névforma locativusi esetben jeleníti meg a helységnevet, az a magyar névváltozatban egyszer nagy, másszor kis kezdőbetűs *-i* képzős melléknévi jelzőként kerül a név élére, pl.: *Nagyabonyi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola / nagyabonyi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Komáromi Műszaki Szakközépiskola / komáromi Műszaki Szakközépiskola*. Ez a kettős írásmód érvényesül akkor is, ha a szlovák megnevezésben a telephely nevén kívül más megkülönböztető elem is szerepel, pl.: *Gymnázium Zoltána Kodály s vyučovacím jazykom maďarským v Galante*. Az iskola magyar nevében a helységnevi jelző ilyenkor vagy az államnyelvi telephely tulajdonnévi funkcióját megtartva nagy kezdőbetűs állandó tagként jelenik meg (l. *Galántai Kodály Zoltán Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium*), vagy a magyarországi helyesírási gyakorlatot követve kis kezdőbetűs alkalmi jelzőként mutatkozik (l. *galántai Kodály Zoltán Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium*).

A szlovák megnevezés magyar megfeleltetésének írása akkor is szinte kivétel nélkül megegyezik a forrásnyelvi alakulatéval, ha nyilvánvaló, hogy a többségi nyelvben jelzős szerkezettel kifejezett névrész adekvát magyar megfelelője nem jelzői szókapcsolat lesz, pl.: *Súkromná stredná odborná škola s vyučovacím jazykom maďarským v Dunajskej Strede* →

⁴ Az *alapiskola* (Mo-on: általános iskola) a szlovák *základná škola* tükörfordítása. A szlovákiai magyar nyelvhasználatban standard kifejezésnek minősül: állandó eleme az alapfokú oktatási intézmények hivatalos magyar nevének továbbá az iskolatípushoz kapcsolódó magyar nyelvű oktatási dokumentumoknak, s kizárólagos jelleggel használja a szlovákiai magyar központi sajtó is.

Dunaszerdahelyi Magyar Tanítási Nyelvű Magán Szakközépiskola/dunaszerdahelyi Magyar Tanítási Nyelvű Magán Szakközépiskola; Súkromná stredná odborná škola, Rimavská Sobota → Magán Szakközépiskola, Rimaszombat. Az összegyűjtött nyelvi anyagban csak egyetlen, a magyar helyesírás szabályait követő példát találtunk (l. *Súkromné gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Dunajskej Strede → Dunaszerdahelyi Magyar Tannyelvű Magángimnázium*), pedig egyértelmű, hogy a *magán*- 'egyéni, privát, saját' jelentésben, vagyis összetételi tagként, és nem különírandó ragoz névmásként szerepel az iskolanevekben.

A fentihez hasonló írásmódbeli analógia jelentkezik a *Stredná odborná dievčenská škola s vyučovacím jazykom maďarským, Dunajská Streda → Magyar Tannyelvű Leány Szakközépiskola, Dunaszerdahely* és a *Stredná odborná dievčenská škola, Senec → Leány Szakközépiskola, Szenc* iskolanevekben is. Ebben az esetben elképzelhetőnek tartjuk, hogy a *stredná odborná škola dievčenská* (magyarul: leány-szakközépiskola) szerkezet magyar megfelelőjének megállapításakor a kötőjeles írásmódot eredményező vonatkozó szabály elbizonytalanította a fordítót, aki – intézménynévben nem tartva ildomosnak a kötőjelezést – inkább a szabálytalannak minősülő különírás mellett döntött. Egy másik, a többszörös összetételek írását rendszerező szabálypont ismerete azonban megoldotta volna a problémát: az AkH. szerint a szótagszámlálás szabálya általában nem érvényesül a tulajdonnevekben, ezen belül pedig elsősorban az intézménynevekben (pl.: *Pénzügyminisztérium, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kara* stb.). E szabályszerűség alapján a kisebbségi magyar intézménynevekben is alkalmazható a hat szótagnál hosszabb többszörös összetételek egybeírása, tehát: *Magyar Tannyelvű Leányszakközépiskola, Dunaszerdahely; Leányszakközépiskola, Szenc* stb.

3. Többségi nyelvi hatások a rövidítések és a betűszók írásában

Az egyszerűsége, rövidsége való törekvés jegyében a nyelvek a sűrűn előforduló közszavak és tulajdonnevek teljes alakja helyett gyakran használnak különféle, elsősorban írásban élő rövidítéseket, köznévi, illetve tulajdonnévi betűszókat és szóösszevonásokat. Ezek egy jelentős része mind a magyarban, mind a szlovákban többszavas szókapcsolatot helyettesít, melyek írásmódja alkalmanként egyezést mutat: nyelvünkben például a bruttó hazai termék angol elnevezéséből keletkezett nagybetűs *GDP* (= gross domestic product) betűszó vált általánossá, s a szlovák is hasonlóképpen, nagybetűkkel jegyzi a hazai kifejezésből (= hrubý domáci produkt) létrehozott *HDP* betűszót.

Többnyire azonban ezen a területen is eltérő írásmód érvényesül a két nyelvben. A sportesemények nevét illetően például a magyarban az *Eb* (Európa-bajnokság) betűszó a kéttagú szerkezet tulajdonnévi, illetve köznévi elemét jelölő kezdőbetűk leképezéséből jött létre; míg szlovák megfelelője, az *ME* (majstrovstvá Európy) betűszó annak ellenére nagybetűs,

hogy a két szóból álló megnevezésnek csak az egyik tagja tulajdonnév. A szintén sporteseménynek számító világbajnokság szóból keletkezett *vb* betűszó nyelvünkben az összetétel köznévi alkotóelemeihez igazodva kisbetűs írásmódú, a szlovák azonban a kifejezés (majstrovstvã sveta) köznévi tagjaitól függetlenül nagybetűsen, *MS* alakban jegyzi.

A többségi nyelv helyesírásának hatása a szlovákiai magyar írásgyakorlatból összegyűjtött rövidítésekben, betűszókban is megmutatkozik. A szlovák *s. r. o.* (= spoločnosť s ručením obmedzeným) betűszói formájú rövidítésben a háromszavas kifejezés minden elemének kezdőbetűje után pont következik, míg kodifikált magyar megfelelőjének, a *kft.* (= korlátolt felelősségű társaság) rövidítésnek csak a végére kerül írásjel. Az adatolt példák szerint a szlovákiai magyar írásgyakorlatban is elterjedtebb a szabályos írásmódot követő *kft.* alak, nem ritka azonban – főként az elektronikus sajtóban – a szlovák rövidítés írásformájához igazodó *k. f. t.* módosulat sem. Hasonló helyesírási interferencia mutatkozik a szlovák *a. s.* (akciová spoločnosť) rövidítés magyar megfelelőjének írásában is: a standardnak számító *bt.* (= betéti társaság) írásalak mellett egyre gyakrabban bukkan föl a szlovák helyesírást követő *b. t.* írásforma.

A feldolgozott nyelvi anyag alapján arra is akad példa, hogy különböző típusú magyar nyelvű szövegekbe közvetlen kölcsönszóként mellékjelet tartalmazó szlovák betűszók épülnek be. Ez általában akkor fordul elő, ha az anyaországtól eltérő közigazgatáshoz, pénzügyi szektorhoz, kultúrához stb. kapcsolódó mozaikszónak Szlovákiában nem alakult ki magyar megfelelője, pl.: *ČSOB* (= Československá obchodná banka, magyarul: Csehszlovák Kereskedelmi Bank), *IČO* (= identifikačné číslo organizácie, magyarul: szervezet azonosító száma), *SLUK* (= Slovenský ľudový umelecký súbor, magyarul: Szlovák Népművészeti Együttes) stb.

Nem kis problémát okoz továbbá, hogy az anyaországban ritkábban előforduló, a határon túli magyar beszélőközösségek nyelvhasználatában azonban gyakori kifejezések, szókapcsolatok rövidítésének standard írásformáját nem határozza meg az egyébként közmagyar érvényű helyesírási szabályzat. Ennek az a következménye, hogy egyes, elsősorban többszavas kapcsolatok rövidítése a legkülönfélébb módozatokban jelenik meg a kisebbségi írásgyakorlatban. A Szlovákiában értelemszerűen mindennaposnak számító 'szlovákiai magyar' szókapcsolatnak például tudományos jellegű munkákból kilenc különböző írásmódja adatolható: *szlovákiai magy.*, *szlovákiai m.*, *szlov. magy.*, *szlov. m.*, *szm.*, *szm*, *Szm.*, *Szm*, *SM*.

4. Átfedések az írásjelek használatában

Az írásjelek használatának szabályai általában mind a magyarban, mind a szlovákban a grammatikai viszonyokhoz igazodnak: a mondatok szerkezetét, tagolódását vagy részeik, részleteik egymáshoz kapcsolódását tükrözik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy

a két nyelv írásjelhasználati megoldásaiban nincsenek eltérések. A mondatvégi írásjelek tekintetében ugyan több a hasonlóság, mint a különbözőség, de a kettőspont, a gondolatjel, az idézőjel és a kötőjelek funkciói s ennél fogva használatuk már nem mindig esik egybe. A szlovákiai magyar írásgyakorlat azt mutatja, hogy épp e négy írásjellel kapcsolatban figyelhető meg leggyakrabban helyesírási interferencia.⁵

A magyar helyesírás szerint általában kettőspontot teszünk az összetett mondatok tagmondatai közé, ha az előző tagmondatlal egy-egy lényeges gondolatra hívjuk fel a figyelmet, vagy ha jelezni kívánjuk, hogy a következő tagmondat fontosabb magyarázatot vagy következtetést tartalmaz (AkH. 246. pont). A szlovák helyesírás ebben az esetben alternatív megoldást kínál, s a két tagmondat között vagy kettőspont, vagy gondolatjel alkalmazását javasolja (PSP 2013). Vizsgálatok bizonyítják, hogy a szlovák írásszokás ilyenkor egyértelműen a gondolatjel használatát részesíti előnyben, s ugyanez a tendencia figyelhető meg a szlovákiai magyar írásgyakorlatban is, pl.: *Náš cieľ je jasný – chrániť rodinu.* → *Célunk egyértelmű – védeni a családot.* Vagy: *Na druhý deň to bolo isté – predstavenie sa odkladá.* → *Másnapra bizonyossá vált – az előadás elmarad.*⁶ (Misad 2009: 112).

A többségi helyesírás hatása az idézőjel használatában is megmutatkozik. A magyar az idézetbe iktatott idéző mondatot közbevetésnek tekinti, tehát gondolatjelek közé helyezi, miközben a második idézőjelet csak az idézet végén, a szövegzáró írásjel után jelöli, vagyis csak egy idézőjelpárt használ (AkH. 257. pont). A szlovák ezzel szemben a közbevetést megelőző és követő idézetrészt is lezárja, vagyis két idézőjelpárt alkalmaz (PSP 2013). Ez utóbbi jelölésmód a szlovákiai magyar írásgyakorlatban is megfigyelhető, pl.: *„Aj naše družstvo sa zúčastnilo súbojov” – povedal učiteľ telocviku – „dokonca sme dosiahli výborné výsledky”.* → *„A mi csapatunk is szerepelt a tornán” – nyilatkozta az iskola testneveléstanára – „mégpedig kitűnő eredménnyel.”* Vagy: *„Ominózne učebnice škola zaslala späť vydavateľovi” – povedala predsedkyňa rodičovského združenia – „aspoň sme tak informovaní.”* → *„Az ominózus tankönyveket az iskola már visszaküldte a kiadónak” – mondta a szülői tanács elnöke – „legalábbis úgy tudjuk.”* (Misad 2009: 112).

Az sem egyedi jelenség, hogy az idézet és az őt követő idéző mondat a szlovák jelölésmódhoz igazodva nem gondolatjellel, hanem vesszővel kapcsolódik egymáshoz, pl.: *„Mestská samospráva v tomto roku výraznou sumou podporuje futbalové mužstvo”, povedal starosta.* → *„Az önkormányzat ebben az évben jelentősen növeli a futballcsapat támogatására szánt összeget”, nyilatkozta a polgármester.* Vagy: *„Spravíme všetko kvôli tomu, aby rodičia zapísali svoje školopovinné deti do maďarských škôl”, vyhlásil predseda nadácie.* → *„Mindent megteszünk annak érdekében, hogy a szülők iskolaköteles gyermekeiket magyar iskolába írássák”, jelentette ki az alapítvány elnöke* (Misad 2009: 112–113).

5 A szemléltetést segítő példák olyan kétnyelvű regionális sajtótermékből származnak, amelyben ugyanaz az írás szlovák és magyar nyelven is megjelenik.

6 Keszler Borbála szerint a magyarországi írásgyakorlatban is elszaporodtak a hasonló funkciójú gondolatjeles megoldások, jellemzően azonban újságcímekben, a meglepő fordulat kifejezésére szolgálnak (1996: 50).

Helyesírási interferencia mutatkozik továbbá a szavak és szórészek közötti írásjelhasználatban is. Két vagy több nép, nyelv, szak stb. kapcsolatát a magyar nagyköötőjellel érzékelteti, míg a szlovák az ilyen alakulatok tagjait kiskötőjellel illeszti egymáshoz. A szlovákiai magyar írásgyakorlat ez esetben leginkább akkor követi a többségi mintát, amikor a mellérendelő kifejezéspárokat tartalmazó magyar nyelvű szöveg szlovák-ból való fordítással keletkezett, pl.: študijný odbor maďarský jazyk a literatúra-slovenský jazyk a literatúra → magyar nyelv és irodalom-szlovák nyelv és irodalom tanulmányi szak, slovensko-maďarský/maďarsko-slovenský slovník → szlovák-magyar/magyar-szlovák szótár, slovensko-ukrajinská hranica → szlovák-ukrán határ stb. (Misad 2009: 113).

Összegzés

Kisebbségi helyzetben a többségi nyelv hatása a kisebbség anyanyelvhasználatának minden szintjén s minden változatában jelentkezik. A különböző természetű interferenciajelenségek főként a beszélt nyelvben gyakoriak, de az írott nyelvben is előfordulnak. A fenti írás a helyesírási interferencia néhány olyan példáját mutatja be, melyekben a szerző véleménye szerint valószínűsíthető a többségi nyelv helyesírásának hatása. A szlovákiai magyar nyomtatott és elektronikus sajtóból összegyűjtött példaanyag arról tanúskodik, hogy a kodifikált magyar írásmódtól való eltérés a település- és a domborzati nevek, valamint az intézménynevek, a rövidítések és az írásjelhasználat esetében nem tudatlanságból fakadó hiba, hanem leginkább a többségi nyelvből kisebbségi nyelvre való fordítás következménye: ilyenkor a szlovák-ból fordított magyar megnevezésben nemcsak a mintaként szolgáló többségi nyelvi alakulat szerkezete, hanem annak írásmódja is leképződik.

Irodalom

- AkH.¹² = Magyar Tudományos Akadémia 2015. *A magyar helyesírás szabályai*. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Bozsik Gabriella 1999. Az új keletű intézménynevek és alapítványnevek nyelvi jellemzői és helyesírási kérdései. V. Raisz Rózsa – H. Varga Gyula (szerk.): *Nyelv és kommunikációs kultúra az iskolában. XIII. Anyanyelv-oktatási Napok*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. 669–676.
- Fábián Pál – Földi Ervin – Hönyi Ede 1998. *A földrajzi nevek helyesírása*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Fábián Pál 1999. Gondolatok a nyelvi normáról és a helyesírásról. Fábián Pál – Lőrincze Lajos (szerk.): *Nyelvművelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 261–264.

- Hajdú Mihály 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Héder Ágnes 2000. Egyezések, eltérések a magyar és a szlovák helyesírásban. Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa (szerk.): *Helyesírás és tanárképzés*. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. Eger. 34–39.
- Keszler Borbála 1995. A magyar írásjelhasználat jellemző sajátosságai. Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa (szerk.): *Helyesírásunk elvi és gyakorlati kérdéseiből. Tanulmányok, cikkek, feladatok*. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. Eger. 44–53.
- Laczko Krisztina – Mártonfi Attila 2004. *Helyesírás*. Osiris Kiadó. Budapest.
- Mező András 1982. *A magyar hivatalos helységnevadás*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Misad Katalin 2009. *Nyelvi kontaktusok. Szlovákiai magyar vonatkozású alkalmazott nyelvészeti tanulmányok*. Lilium Aurum. Dunaszerdahely.
- Misad Katalin 2012. A szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálásáról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* XIV. évf. 3. sz. 51–67.
- Misad Katalin 2015. A helyesírás-tanítás gyakorlati kérdései a kisebbségi oktatás szemszögéből. Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.): *Nova Posoniensia V*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 54–70.
- PSP 2013. *Pravidlá slovenského pravopisu*. Bratislava: VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. <http://www.juls.savba.sk/ediela/psp2000/psp.pdf> (letöltve: 2016. március 5.)
- Szabó Mihály Gizella 2011. A szlovákiai földrajzi nevek magyar standardizációja. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* XIII. évf. 3. sz. 21–44.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. A helyesírás a nyelvi normák rendszerében. O. Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa – Zimányi Árpád (szerk.): *Helyesírási kultúránk fejlesztéséért*. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke. Eger. 17–21.
- Zákon č. 191/1994 Národnej rady Slovenskej republiky o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín. <http://old.culture.gov.sk/ministerstvo/legislatva2/prvne-predpisy-v-oblasti-kultry/zkony/191/1994> (letöltve: 2016. január 28.)

Források

- Dunaszerdahelyi Hírnök*. A Városi Önkormányzat lapja. 2015. október–december.
- Dunajskostredský hlásnik*. Dvojtyždenník Mestskej samosprávy. Október–december 2015.
- Katedra*. Szlovákiai magyar pedagógusok és szülők lapja. XXII. évfolyam számai.
- Pedagógus fórum*. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének lapja. XV. évfolyam számai.